Prijepis

INSTITUT ZA NACIONALNU ARHEOLOGIJU

Split, 15. travnja 1969.

Broj: 95/2

Predmet: Mišljenje i stav Instituta za nacionalnu arheologiju JAZU u Splitu povodom akcije Muzejskog savjeta Hrvatske u vezi izgradnje zgrade Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika.

MUZEJSKI SAVJET HRVATSKE
SR HRVATSKE

Z A G R E B

Svi su stariji historičari, arheolozi, muzealci i konzervatori (S.Ljubić, J.Brunšmid, V.Hoffiller, M.Abramić, Lj. Karaman, Gj.Szabo, F.Šišić, G.Novak itd.) nalazili ne samo opravdanost nego i tražili da postoji Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, koji će osvjetljavati kulturno stvaralaštvo hrvatskog naroda u prošlosti kad za to već postoje objektivni uslovi. Oni su čak pristupili suradnji, te se kao takvi upisali u "Hrvatsko starinarsko društvo" da ga mogu i neposredno ispomagati.

Nikada se nije postavljalo pitanje odricanja njegove važnosti koja je vezana za momenat postojeće nacije, jer je Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, za razliku od svih muzeja, jedini nastao htijenjem naroda, koji je samoodricanjem doprinosio materijalne priloge i bodrio pothvate na istraživanju, čuvanju i objavljivanju arheoloških preostataka starohrvatske materijalne kulture.

Muzej hrvatskih arheoloških spomenika ne samo što je bio zapostavljan od nenarodnih režima i tuđinske vlasti, nego i onemogućavan u svom razvoju, a neslogom i zavišću po-

jedinca - stručnjaka, nije nikada mogao doći do izražaja, da pokaže svoju naučnu vrijednost, te nacionalno obilježje i vanredno značenje, jer mu nije bilo dozvoljeno da se nađe u frekventiranim centrima, koji već po sebi omogućuju jači pristup javnosti.

Kad se muzej spasio u ratu direktor je poduzeo inicijativu da bi se dosadašnji diskriminirani tretman muzeja, osobito sa strane šestojanuarskog režima, promijenio i da bi se u oslobođenoj zajednici dala prednost onim kulturnim preostacima, koji imaju nacionalno obilježje, pa je 1945.g. na odgovorne rukovodioce razaslao apel, kojim je molio da se dotadašnji diskriminirani tretman promijeni. Inicijativa je dobila saglasnost našeg rukovodstva, koje je pristalo da se Muzej kao centralni nađe u Splitu. No tadašnje prilike u Splitu pogodovale su odavna negativnim željama, da se muzej u Splitu kao osobita nacionalna ustanova ne nađe, pa su latentno poduzimani koraci da se našoj koncepciji stane na put. Nije nam preostalo drugo nego da pristanemo na rješenje da se muzej gradi na Klisu, a kad se ta koncepcija uz oštećenje nekoliko starohrvatskih spomenika pokazala neodrživom, uklonili smo iz te sredine spomenike tek kada je muzej kao legat preuzela Jugoslavenska akademija 1948.g. Mi smo te spomenike prenijeli iz Klisa u Split u kojemu je muzej jedva dobio "građansko pravo", a da o zgradi još nije moglo biti ni riječi.

Kako se taj muzej jedini bavio istraživanjem hrvatske kulturne baštine, nikada nije imao nikakvih smetnji na području svoga djelovanja, koje se prostiralo gdjegod se moglo i htjelo u Dalmaciji, što je drugi i tada jedini arheološki muzej u Splitu od godine 1924. dalje čak i kolegijalno podupirao. Da bi te ovlasti, stvorene via facti pristankom svakoga a isključivo iz želje i potporom cijelog hrvatskog naroda, dobile u novoj socijalističkoj državi i sa formalne strane svoju legalnost, izdalo je Ministarstvo za prosvjetu - odjel za kulturu i umjetnost NRH, svojim aktom br. 79393-VI-3-1947. od 5.XII 1947 (Reguliranje arheoloških iskapanja na području NR Hrvatske), da je on jedino vlastan vršiti arheološka istraživanja na području čitave Republike. Drugi korak legaliziran je maja

1950. godine u Niškoj Banji, kada je na najkopetentnijem forumu, na planarnom sastanku svih arheologa Jugoslavije, donesen zaključak, da jedini Muzej hrvatskih arheoloških spomenika JAZU u Splitu bude tematski tj. da se bavi istraživanjem, proučavanjem i čuvanjem hrvatske kulturne baštine na teritoriju svoje Republike.

U međuvremenu postojale su tendencije da se hrvatsko ime izbjegava, pa se predlagalo da institucija dobije s vanjske strane jedan neutralni karakter. Direktor muzeja, ne slažući se s ovim tendencijama i ne htijući primiti pred narodom odgovornost za ovako nepotrebno dezavuiranje njegovih želja, a smatrajući da bi se time izazvao politički problem, obratio se Centralnom komitetu Hrvatske, te je odatle dobio saglasnost za svoj stav. Paralelno s time našao se drugi način kako će umanjiti značaj nacionalnog momenta, pa se radilo na tome da se on izgubi u monumentalnosti Dioklecijanove palače, te se za njegov definitivni smještaj stala adaptirati zgrada tik do monumentalnog Peristila i Vestibula, sve u namjeri da monumentalnost antike baci u sjenu mnogo čednije, ali zato ipak naše kulturne tvorevine. A to je upravo onako, kako bi na inteligentan i perfidan način učinio Bastianini, Zerbino i Crema, da je ostala fašistička vlast.

Drugi vid latentnog onemogućavanja odrazio se na pokušaju prodora na teren, koji je bio ne samo tradicijom legaliziran, nego i ponovo potvrđen kako je navedeno. To smo u početku uspjeli spriječiti, ali pri donošenju Zakona o zaštiti spomenika kulture ignorirani su zaključci u Niškoj Banji. Donesen je naime zakon o zaštiti spomenika, koji nije učinio izuzetka u pogledu tematike ovog muzeja, pa je svaka općina koja ima novaca i arheologa u stanju da vrši iskopavanja. Time se, ako tko hoće, po miloj volji razbija opća koncepcija koncentracije izrazitih arheoloških starohrvatskih spomenika, po kojima se vidi stvaralačka snaga i historijski značaj političkog i kulturnog bitisanja Hrvata na ovoj strani Jadrana, pa se ide u partikularizam, kako je bilo do 1941.g. što se i te kako politički koristilo. Direktor je stekao uvjerenje da to nije učinjeno tek onako iz nehata i da je netko svjesno djelovao, da se sad na ovaj način zada smrtni udarac koncepciji, da Institut kordinira rad na području istraživanja

srednjevjekovnih arheoloških objekata, te da značajnije rezultate velike naučne vrijednosti smješta, čuva i pokazuje u svom muzeju, u kojemu bi se odrazila sinteza kulturnog stvaralaštva hrvatskog naroda u sadašnjoj postojbini.

Nas je upravo začudilo kako je moglo doći do toga da se raspravlja o egzistenciji i funkciji muzeja uopće, kada je svakome dobro poznato, da prijedlog nije potekao iz općeg proučavanja muzeološke problematike u Hrvatskoj. Nije to studijski rezultat nego je to još jedan pokušaj korištenja nesmiljene situacije, koja kao kulturna sramota prati ovaj muzej od 1941. godine. Time je kvazi pronađen principijelan put u rješavanju muzeološke problematike, što je u stvari maska nad apsolutno ličnim interesom s neopravdane lične povrede, koja je nastala legaliziranjem legata društva "Bihaća" od strane Jugoslavenske akademije. I zato se onakav problem integracije odnosno skupnog rješavanja zgrade Arheološkog muzeja u Splitu i Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika pojavio tek otada, makar se našla nerealana motivacija u pitanju potrebe novih prostorija Arheološkog muzeja u Splitu, što se kao problem nikada dosada nije pojavljivalo, kako je to na sastanku 1967.g. naglasio nekadašnji direktor tog muzeja prof. dr Rendić, a inače je poznata činjenica, da je Arheološki muzej u Splitu od svih arheoloških muzeja u Hrvatskoj jedini izgrađen ad hoc.

Nama pada teško što ovako providne namjere uz neozbiljne motivacije razvlače rješenje ionako već teškog problema, koji u posljednje vrijeme sve više dobiva i političko obilježje. Smatramo da imamo pravo zatražiti od Muzejskog savjeta SR Hrvatske zaštitu bar od ovako nepotrebnih smetnji, kojima nam se na ovaj način još jednom zapliće kolac u kola i koče nas na putu kojim smo mukotrpno postigli: a) da nam se u Splitu dalo "građansko pravo" i teren od 18.000 m^2 s lokacijom za izgradnju, koja je ušla u urbanistički plan grada Splita; b) da je izgradnja Muzeja u Splitu usvojena u saborskim dokumentima (Aktuelni problemi razvoja društveno-ekonomskih odnosa i materijalne osnovice kulture, Bilten Sabora SR Hrvatske i Izvršnog vijeća, Zagreb, 12. rujna 1967.) koju su prihvatila sva saborska vijeća kao praktičnu orijentaciju i realizaciju kulturnih problema i c) što je kao jedan od kapitalnih objekata

kulture označen u srednjoročnom planu (Rezolucija o razvoju ekonomskog privrednog i kulturnog razvoja Hrvatske).

Molimo Muzejski savjet SR Hrvatske da nam u daljnjem bude od pomoći, jer nije pravedno da za opću narodnu i kulturnu stvar bije bitku nemoćna institucija, u stvari njen Direktor uz rizike svih mogućih pogibija kao što su bile one u ratu, koje su pratile pomicanje i prevoz muzeja iz Knina i svakojake druge poslije.

Budući da je Muzejski savjet SR Hrvatske uzeo na sebe veliku odgovornost pred naukom i pred vlastitim narodom kad je pokrenuo pitanje koje zadire u samu egzistenciju i funkciju muzeja, pa kako je rješenje problema od dalekosežnog značaja, a poznato nam je da svi oni koji će o tomu uzimati riječi nisu imali prigode da na licu mjesta upoznaju važnost i značenje ove institucije, slobodni smo dati jedan predlog. Predodžba o srži problema ne može biti upotpunjena ako se ona ne iskristalizira na potpuno realnoj osnovi, a ta je, da se na licu mjesta upozna objekt o kojemu će se voditi riječ i donjeti meritorno rješenje, pa stoga predlažemo da se sjednica Muzejskog savjeta SR Hrvatske, na koju će biti pozvani i predstavnici svih naslovljenih u Vašem aktu o izgradnji zgrade Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, a da se prije svakog pokretanja problematike pregleda sadržaj te spozna važnost i funkcija Muzeja.

DIREKTOR

Dr Stjepan Gunjača, v.r.

M.P.